Gintaras Abaravičius, Eduardas Remecas

Excavations on the site of monument to Grand Duke of Lithuania Gediminas

At the end of June–beggining of August, prior to the erection of monument to Grand Duke of Lithuania Gediminas, on the site there was conducted an archeological research. The excavation was carried out in a 23 m long segment south to St. Casimier's Chapel. The findings included a 19,2 m long fragment of street and 387 different items (17th–19th centuries) deposited in the overlying layer of brown-grey earth. It was registered that the street covered another paving divided into 2 parts by a brick wall. The study of black earth revealed 44 coins: mainly brass shillings of John Casimier, 1660–1666 as well as 1 coin (polushka) of Peter I. Together with the coins that attest the dating of the paving to middle 17th–early 18th century, there were exposed fragments of other items from the 16th–18th centuries. The two pavings are believed to have intersected at the gate of the dividing wall. In addition, the excavation work revealed the distribution of dukes' and bishops' residential premises in the southern wing of Lower Castle.

The lowermost level of the paving included structural remains of a 2-room (a kitchen and residential premises) wooden building. Under the wooden building there was noted earth with charred wood particles. The layer included remains of the northern wall of one more wooden structure as well as fragments of the supposed western and southern walls. The black earth was registered to include 1261 pieces of burnt items dating to the 16th century. The layer under the second wooden building consisted of a 1,05 m thick peat layer with 6 levels of wooden construction. A total of 1000 findings attest the dating of the layer to the 7th–15th century.

Daiva Steponavičienė

Tyrinėjimai pietvakarinėje Gedimino kalno papėdėje

1997 m. buvo tiriamas plotas Vilniuje, Gedimino kalno PV papėdėje, Žemutinės pilies Valdovų rūmų sode, 6 m į R nuo rūmų PR kampo, 13,25 m atstumu nuo XIX a. pastato P sienos. Plotas 10x15 m formuotas Š–P kryptimi.

Šis plotas buvo tiriamas, siekiant nustatyti, ar buvo šioje vietoje statinių, ankstesnių už mūrinę Valdovų pilį, konstrukcijų, susijusių su rūmų statybos

pradžia ir vėlesniais jos etapais, ir panašiai (M. Januškevičiaus 1840 m. akvarelėse čia pavaizduoti mūrinio pastato griuvėsiai).

Viršutinį sluoksnį sudarė balastas (šiukšlės, griuvenos). 3 m gylyje, išlygintame plote ir pjūvyje,buvo matyti tamsūs buitinių duobių kontūrai, PR kampe – XIX a. fosos kraštas, V šlaite – XX a. pradžios tako ribos, o 2,70–2,80 m gylyje išryškėjo 20–30 cm storio smėlio sluoksnis – kalno nuošliaužos arba aikštės lyginimo XIX a. pėdsakai. Viršutiniame sluoksnyje buvo rasta daug buitinės keramikos fragmentų (glazūruotų ir neglazūruotų puodų, lėkščių, keptuvių ir t. t šukių, koklių nuoskalų, čerpių liekanų), stiklinių indų dalių, vinių ir kitokių dirbinių, skirtinų gana plačiam chronologiniam tarpsniui XV–XVIII a. ir neturinčių tiesioginio ryšio su Valdovų rūmais, nes šis sluoksnis susiformavo, suvežus griuvenas ir šiukšles iš viso miesto, formuojant aikštę.

Kadangi iškilo kranto nuošliaužos grėsmė, tiriamasis plotas buvo susiaurintas, paliekant perkasos kraštuose maždaug 1 m pločio juostas – apsauginį krantą griūties atveju. Perkasos dydis tapo 8x13 m. Šį plotą nuspręsta tirti dalimis: iš pradžių Š, paskui – P perkasos pusę. Perkasa sužymėta raidėmis ir skaičiais – padalyta kvadratais.

4,1 m gylyje atsidengė kelios eilės akmenų ir plytų, kai kur surištų skiediniu, duobė, pilna lovinių čerpių ir jų nuoskalų. Greičiausiai tai – XVI a. statybinė aikštelė: perstatant rūmus, buvo keičiamas stogas, maišomas skiedinys, kalkės sienoms tinkuoti. Tačiau spėjimams patvirtinti atkasto ploto nepakako, todėl buvo nutarta pasiekti tokį patį lygį likusiame plote. Čia vietomis pasitaikė kalkių skiedinio dėmių, vietomis – stambių drožlių plotų. Tai lyg ir patvirtino ankstesnį spėjimą, jog čia būta statybos aikštelės. Vyraujantys radiniai – kaip ir anksčiau – buitinės keramikos fragmentai.

Šiame, XVI a. laikmečio lygyje, kv. H–I – 9–11, 3 m gylyje, buvo atrastas šulinys; jo rentinys sukaltas iš lentų ir užverstas vėlyvomis (XX a.) plytomis. Jas nuėmus, pačiame šulinio dugne gulėjo apverstas Antrojo pasaulinio karo vokiškas šalmas, krosnies kaištis, laidai, mašinos lempos metalinis apvadas ir kitokie daiktai, datuotini XX a. Pats šulinys galėjo būti iškastas XIX a.

Dar vienas įdomus radinys (geležinio sviedinio skeveldros) buvo rastas kv. C – 10–11, galimas daiktas, išlikęs nuo karo su Maskva XVII a. viduryje laikų.

4,5 m gylyje buvo atkastos iš lentų ir rąstų ant griuvenų sukloto kelio liekanos bei šalia stovėjusio pastato sąspara. Pastato viduje ir aplink jį – drožlės, pjuvenos. Iš radinių pažymėtinas nemažas kiekis odos atraižų, įrankis medžio žievei nulupti (kv. G–12), kirtiklis, juodo neglazūruoto puodo šukės (kv. H–12), varinis paauksuotas apkaustas (kv. C–12), žalvarinis buoželinis smeigtukas, būdingas XIV–XVII a. įkapėms (kv. C–10), taip pat retai pasitaikantis koklis – plokštinis, stačiakampis, puoštas tamsiai žalia glazūra, su reljefiniu religiniu (?) siužetu ir užrašais senąja slavų kalba. Toks koklis Žemutinės pilies teritorijoje surastas pirmąkart.

Po šiomis medžio konstrukcijomis pasirodė pilko smėlio sluoksnis; jį nukasus, išryškėjo kito pastato kampas bei grindlentės, kurios, kaip vėliau paaiškėjo, yra ankstesnės už sąsparą, nes buvo sudegusios (sąspara sveika). Matyt, šis pastatas vėliau buvęs perstatytas toje pačioje vietoje. Perkasos P pakraštyje lygiagrečiai buvo pakloti keli apdegę rąstai; keli kiti gulėjo skersai jų – matyt, nuvirtę gaisro metu. Jų galai buvo palindę po perkasos P šlaitu. Gaisro, regis, būta ne buitinio, o sukelto 1402 m. kryžiuočių antpuolio. Tai liudija rasti keli tam laikotarpiui būdingi arbaleto strėlių antgaliai bei metalo ieškikliu surasta IV tipo lietuviška moneta. Labai sumažėjo glazūruotos keramikos pavyzdžių – vyravo neglazūruota keramika.

Apvalius tuščią tarpą, pasirodė, kad į rąstus rėmėsi sveikų lentų klojinys, dengiantis beveik visą perkasą ir palendantis po jos ŠR šlaitu. Koks tai buvo statinys – ar pastatas, ar kelias – pasakyti sunku, net ir padarius išpjovą perkasos PR kampe, kur buvo ieškota rąsto galo, tačiau, sprendžiant iš šarvų dalių, rastų kv. G–12 ir D–9 ant šių lentų paviršiaus ir jas nuimant, šis statinys skirtinas XIV a. pradžios laikotarpiui.

Po šiomis medžio konstrukcijomis kultūrinis sluoksnis baigėsi, nors buvo rasti dar du sluoksniai durpių ir juodžemio su augalų – medžių bei vandens žolių – liekanomis, liudijančiomis čia kadaise buvus upės krantą.

Taigi ant upės kranto stovėjo medinis statinys, tačiau jo dydis ir paskirtis liko nenustatyta, nes buvo atrastas tik vienas rąstas, į kurį buvo suremtos

grindlentės. Kiti šių lentų galai liko po perkasos šlaitu, todėl nutarta paieškas tęsti kitą darbų sezoną.

Daiva Steponavičienė

Excavations at the southwestern foot of Gediminas Hill

In 1997 excavations were carried out at the foot of Gediminas Hill, in the then garden of Dukes' Palace of Lower Castle. The work covered a 10x15 m area north–south of the Palace: 6 m to the east to the south–eastern wing of the Palace and 13,25 m south to the 19th century wall. The uppermost layer contained numerous potsherds, pieces of glass vessels, nails and other artifacts dating to a rather wide chronological period: the 15th–18th centuries, which do not have a direct link with the history of Dukes' Palace. In a depth of 4,10 m there was noted a supposed construction site from the 16th century as well as a 19th century well. Further excavations revealed remains of a plank-log road, laid on the structural remains in a depth of 4,5 m, as well as a wing of a 14th–17th century building together with a rare tile. The tile was registered to bear a flat rectangular shape and was glazed with a green relief religious (?) motif as well as inscriptions in Old Russian. The type of finding is the first one to be observed in the territory of Lower Castle. It was established that the remains of the road overlay one of the wings as well as flooring planks of another building. Most likely, the buildings were destroyed by fire during the Teutonic attack in 1402. In addition, there was uncovered an intact plank floor that covered the territory of segment and north–eastern foot of Gediminas Hill.

Gintautas Rackevičius

Radvilų rūmų 3-osios oficinos tyrinėjimai

1997 m. Vilniuje, Žemutinės pilies teritorijoje, Pilies kalno V papėdėje, buvo tiriami penki nedideli plotai (jų bendras plotas – 70 m^2).

Prie XVI a. antrosios pusės–XVII a. pradžios statytos Pilies kalno V atraminės sienos (pagal S. Patkausko klasifikaciją, pirmosios) buvo atkastas antrojo nuo Š arkbutano pamatas. Pamatas ir didžiulis mūro luitas, nuskilęs nuo arkbutano arkos, trukdęs tolesniems tyrimams, buvo aptiktas dar